

Др Светлана Мирчов
Београд, Правни факултет

УДК 023-057.175:929 Дучић Н.

НИЋИФОР ДУЧИЋ КАО УПРАВНИК НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ У БЕОГРАДУ

У другој половини деветнаестог века Народном библиотеком у Београду руководиле су значајне личности попут Филипа Николића, Ђуре Даничића, Косте Црногорца, Јанка Шафарика, Стојана Новаковића и Јована Бошковића. Пут напретка и уздицања ове највише националне институције наставио је од 1880. до 1886. и архимандрит Нићифор Дучић, академик, научник и књижевник, свештеник и творац црквених закона, борац и родољуб, велики учитељ и просветитељ народни.

Нићифор Дучић је рођен 21. новембра 1832. у Лугу на Требишњици у Херцеговини. Закалуђерио се у манастиру Дужи 1849. године, а 1853. је у Београду уписао Богословију. Марљиво је учио и школу завршио у редовном року, потом кратко време боравио на Фрушкој гори како би се упознао са калуђерским животом и уређењем тамошњих православних манастира и у Дужи се вратио августа 1857. године. Ту је са Серафимом Перовићем основао малу школу коју је водио годину дана, затим је у манастиру Житомислић 1858. установио духовну школу за свештенике приправнике, и био њен управитељ и предавач до 1860. године.

Учествовао је у херцеговачко-црногорском ратовању с Турцима 1861. и 1862. године и истакао се храброшћу. По свршетку рата је остао на Цетињу и управљао црногорским школама. Отворио је десетак школа у разним местима, а 1864. и прву богословију на Цетињу. Нићифор Дучић је произведен у архимандрита 1863. године. Захваљујући његовом залагању 1866. године склопљена је ратна конвенција између кнеза Михаила Обреновића и кнеза Николе, против Отоманске империје.

Дучић је на позив Илије Гарашанина, министра иностраних дела, 1867. године дошао у Србију и од 1868. радио као председник одбора за школе и учитеље у српским земљама под турском влашћу. У Београду је студирао на Великој школи, слушајући филологију код Ђуре Даничића, а потом студије наставио на Сорбони и на француском Колежу у Паризу, изучавајући општу историју, географију, филозофију и француску литературу.

У српско-црногорском рату против Турске 1876. постављен је за команданта добровољачког кора Ибарске војске и био рањен, док је у рату 1877-1878. командовао усташким четама Јаворског кора.

Био је потпредседник Великог духовног суда, члан Главног просветног савета од 1881. и његов потпредседник од 1884. до 1886. године, када је изгубио државну службу као библиотекар Народне библиотеке у Београду. Касније је Дучић враћен у службу, па по молби пензионисан. Управљао је привремено Жичком епархијом 1889. године, а следеће године је у Народној скупштини био владин повереник за нови закон о црквеним властима. Од 1892. је био наставник црквене историје и црквеног права краљу Александру и те године је путовао у Цариград и на Свету Гору. Последњих година живота бавио се сређивањем и припремом за објављивање својих научних и књижевних радова.

Нићифор Дучић је умро 20. фебруара 1900. у Београду. Сарајевска *Босанска вила*, у броју од 28. фебруара је објавила: „Архимандрит Нићифор Дучић је сахрањен најсвечаније. На спроводу је био митрополит са двадесет и четири свештеника и три ђаконa, Њ. величанство краљ. Александар, краљ Милан, сви министри и остали великодостојници, чланови академије и других удружења, два пука војске са војном музиком, официрски кор, чиновници и силан народ.”¹⁾

Дучић је био члан научних друштава у Београду, Загребу, Паризу, Санктпетербургу, Одеси и др. Члан Српског ученог друштва је био од 1869. и Српске краљевске академије од 1892, дописни члан Југославенске академије знаности и умјетности од 1890, почасни члан Царске руске академије од 1899. Он је оставио више легата, највећи Српској краљевској академији, од кога је образован Дучићев фонд за награђивање радова из српске историје, филологије, географије и етнографије.

Књижевним и научним радом Дучић је почео да се бави у младости, одмах по завршетку Богословије. Писао је расправе из историје српског народа, посебно српске православне цркве и објавио четрдесет књига и преко стотину прилога у великом броју листова, часописа и календара. Сам Дучић је почео да публикује своје целокупне *Књижевне радове*, и издајући их преко реда штампао је девет књига (1891-1899). На цени су и данас његови описи старина, нарочито манастира Житомислића, Враћине, Мораче, Острога, Хиландара, Петрова манастира код Требиња, српског манастира у Јерусалиму и многих цркава, као и објављивање извора, међу којима је најзначајнији *Житомислићки хронограф*. Бавио се и етнографским радом, сакупљао народне умотворине, песме, приповетке, поскочице, загонетке и пословице. У рукопису је оставио мемоарске белешке, а прикупљену збирку мање познатих речи у нашем језику је уступио Југославенској академији за *Рјечник*. Преводио је са руског и француског, док су његови радови превођени на руски и италијански језик.

На место библиотекара (управника) Народне библиотеке у Београду архимандрит Нићифор Дучић дошао је након одласка Јована Бошковића. Народном библиотеком је руководио непуних шест година, од 10. октобра 1880. до 15. маја 1886. Указ о постављењу Нићифора Дучића за библиотекара Народне библиотеке донео је Милан М. Обреновић IV, књаз српски, по препоруци министра просвете и црквених послова Алимпија Васиљевића:

„На предлог Нашег министра просвете и црквених послова постављамо:

У Народној библиотеци и музеју: за библиотекара и чувара народног музеја, архимандрита Нићифора Дучића. Наш министар просвете и црквених послова нека овај указ изврши.

М. М. Обреновић⁽²⁾

Новопостављени библиотекар је очекивао добру сарадњу и највећу помоћ у раду од професора Велике школе, најобразованијих људи тадашње Србије. По један представник сваког факултета је био члан Одбора који се старао о раду Библиотеке.³⁾ У време Дучићевог руковођења, чланови одбора су били Димитрије Нешић са природно-математичког одсека, претходни управник Библиотеке Јован Бошковић са историјско-филолошког одсека, Настас Петровић са правног факултета и Љубомир Клерић са техничког факултета. Рачунајући на вишегодишњу успешну сарадњу са професорима Велике школе Дучић је 10. децембра 1880. године упутио допис ректору: „Да би Народна библиотека што боље и корисније одговарала оној великој сврси ради које је установљена; да би се њом што више користила српска младеж, интелигенција и у опће читалачко грађанство веома је потребно, да се набављају (у колико средства допуштају) поред српске у опће и иностране литературе оне, која се тиче Срба и балканског полуострва, и књиге у опће сувремене науке признатих аутора и најбољих писаца, ма на којем јевропском језику биле.

С тога част ми је учтиво Вас замолити, да бисте изволели обзнанити Господи професорима Велике школе, да би имали доброту, ако им не би било неугодно, да ми шаљу прибелешке о својим струкама најновијих књига и дјела од најбољих писаца, које књижница Велике школе нема и не може да набави, а потребне су за науку и образованост.

Тијем би овом заводу неоспорно учинили услугу; младежи, која се учи, корист, а мени велику олакшицу у послу, који вршим.

За сваку таку и најмању услугу бићу Вама и Господи професорима Велике школе веома захвалан.

С особитијем поштовањем Библиотекар и чувар народног музеја Н. Дучић“.⁴⁾

Библиотекар Дучић се одмах укључио у израду *Закона о Народној библиотеци и музеју*, а марта 1881. године се обратио министру просвете да се за приређивање трећег, најопширнијег дела штампаног каталога Народне библиотеке у Београду - *Књижевност српска и хрватска*, одреди лице које ће тај посао радити под његовим надзором⁵⁾. Одређен је слависта, професор Сава Сретеновић. Тадашњи министар просвете и црквених дела Стојан Новаковић наложио је Нићифору Дучићу да му се нови том

Каталога, када буде урађен и припремљен за штампу, достави да га прегледа и одобри. Новаковић је 10. децембра 1881. каталог добио, прегледао га и 16. децембра 1881. године одобрио за штампање. Katalog је тако предат у штампу 1882. године, али није познато који су разлози утицали да он буде одштампан тек марта 1886.

Дучић је у Srpskim Novinama 1881. године, опомињао „немарне вратише“ да позајмљене књиге врате Библиотеци. Он пише о невољама које Библиотека има око враћања позајмљених књига. Велики број публикација „узетих у наруч“ дуги низ година се налазио код знатног броја корисника и они су се нерадо одазивали молби да библиотечке књиге врате, па се у акцију морало укључити и Министарство просвете. О невероватном немару српске читалачке публике сведочи чињеница да су неки корисници позајмили и до 100 књига, док их неки „читали“ двадесет година.

Како су просторије у Капетан Мишином здању којима је Библиотека располагала биле мале, неподесне и недовољне, Дучић је у Izve{тају за 1885. годину написао: „Сматрам за дужност, да вас понизно замолим, Господине Министре, да бисте извољели сврнути своју пажњу на просторије Народне библиотеке, које су сада не само напуњене књигама, него управо препуњене. Чак по ходницима и из под степеница Народне библиотеке напуњено је књигама! Ако се најдаље до краја ове године не нађе мјеста за смјештање књига по системи, која је усвојена у Народној библиотеци; неће моћи овај државни завод вршити свој законом одређени просвјетни задатак! - а тијем би се нанијела заводу и свијема, који се њим користе, знатна штета, која се не би могла за дуго, а у нечему никако накнадити!“⁽⁶⁾ Поред сталних покушаја да реши проблем недовољног простора, Дучић се непрекидно борио и за повећање буџета Библиотеке.

Нићифор Дучић је, пошто је на изборима гласао за опозицију, 16. маја 1866. године, указом краља Милана Обреновића, отпуштен из државне службе. Дужност библиотекара је до постављења наредног управника Милана Ђ. Милићевића, 1. новембра 1886. вршио чувар Народног музеја Михаило Валтровић.

Напомене

- ¹⁾ *Босанска вила*, Сарајево, 28. фебруара 1900, год. XV, бр. 4, стр. 64.
- ²⁾ Гаврило Ковијанић, *Архивска грађа о Народној библиотеци у Београду*, Књ. 1, стр. 674.
- ³⁾ Од 1886, када је донет *Основни Закон Српске Академије*, право надзора над Библиотеком прешло је на Председништво Српске краљевске академије.
- ⁴⁾ Гаврило Ковијанић: *Архивска грађа о Народној библиотеци у Београду*, Књ. 1, стр. 685-686.
- ⁵⁾ Гаврило Ковијанић: *Архивска грађа о Народној библиотеци у Београду*, Књ. 2, стр. 14.
- ⁶⁾ Гаврило Ковијанић: *Архивска грађа о Народној библиотеци у Београду*, Књ. 2, стр. 77.

Резиме

Архимандрит Нићифор Дучић (1832-1900) је једна од значајних личности које су у другој половини деветнаестог века руководиле Народном библиотеком у Београду. Дучић је био научник и књижевник, свештеник и творац црквених закона, борац и родољуб, велики учитељ и просветитељ народни. Како пишу његови савременици он се залагао и пером и крстом и мачем за добробит и напредак српства, а за собом оставио и обимно научно и књижевно дело. Библиотекар (управник) Народне библиотеке у Београду је био непуних шест година, од 10. октобра 1880. до 15. маја 1886. године, и допринео даљем напретку и развоју ове високе институције националне културе и науке.

д-р Светлана Мирчов
Ничифор Дучич как управляющий
Национальной библиотеки в Белграде

Резюме

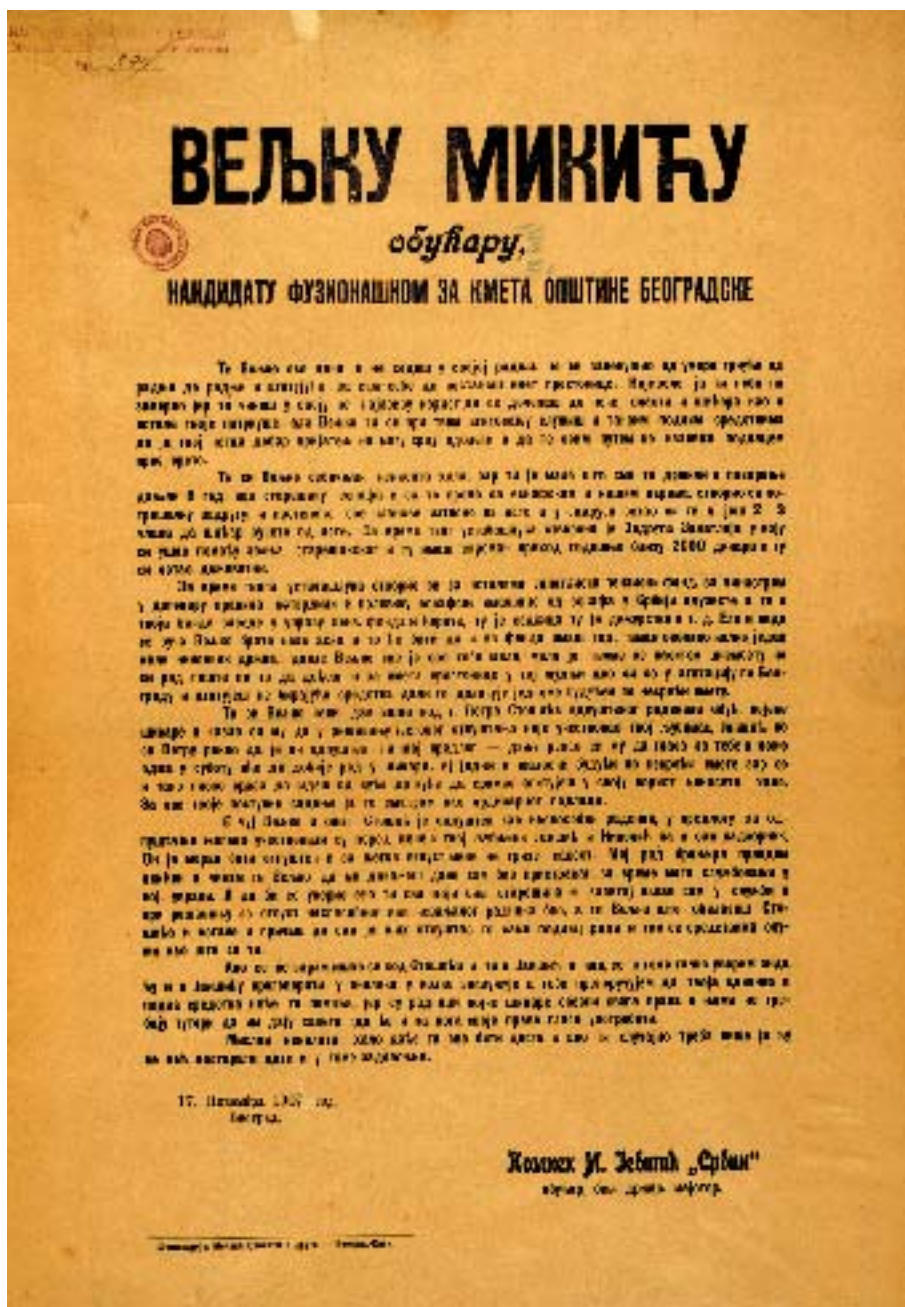
Архимандрит Ничифор Дучич (1832-1900) является одной из значительных личностей, руководящей Национальной библиотекой в Белграде во второй половине 19 века. Дучич был ученым и писателем, священником и творцом церковных законов, бойцом и патриотом, великим учителем и просветителем народным. Как пишут его современники, он боролся и пером и крестом и мечом за благополучие и прогресс сербства. Оставил он за собой объемистый научный и литературный труд. Он был библиотекарем (управляющим) Национальной библиотеки в Белграде почти шесть лет, с 10 октября по 15 мая 1886 г., способствуя притом дальнейшему прогрессу и развитию этого высокого учреждения национальной культуры и науки.

Svetlana Mirčov, Ph.D.

Nićifor Dučić as Director of the National Library in Belgrade

Summary

The Archimandrite, Nićifor Dučić (1832-1900), is one of the most important public figure, who has managed the National Library in Belgrade, in the second part of the XIX Century. Dučić was a scientist and a writer, a priest and a maker of Church Laws, a combatant and a patriot, a great teacher and a national educator. As his Contemporaries have written, with his quill and his cross and his sword, he pled for the welfare and development of the Serbian Nation, leaving us his huge scientific and written work. He was a Librarian (Director) of the National Library in Belgrade for almost six years, from October 10th, 1880. to May 15th, 1886. and he has contributed to the further improvement and development of this High Institution of the National Culture and Science.

4. Вељку Микићу обућару